

ՏԵՐ ԵՒ ՏԵՐԻՆ

ՅՈՂԱՅՆԵՐԻ ԵՄԱՅՆԱԶԱՐ

ԵՄԱՅՆԱԶԱՐ

Ե. ՊՈԼԻՍ. ԴԱՆԱԹԻՍ. ԵՍԿԻ ՊԵՆԻՍՈՒՄԻՆԻ

Երկրորդական և երրորդական դասի դպրոցները
գործելու են չի դարձուիլ:

Bureaux du Journal "HAÏRÉNIK"

GATARA, ancien local de la BANQUE IMP. OTTOMANE

10 ՓԱՐՍԱ

ԱԶԳԱՅԻՆ. ԳՐԱԿԱՆ և ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

10 ՓԱՐՍԱ

Պարսկերէն	300	75	Մեծագոյն
Երկրորդական	150	40	
Երրորդական	300	100	
Երկրորդական	150	50	
Երրորդական	75	25	
Երկրորդական	300	25	Փոքրագոյն

Համար 521
Համար 521

ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Յուսահատութիւնը՝ դժուարին կը վայելէ» ըսած են. ուրիշ մէնք ալ, իբրեւ թիւր խոսքեր, կրնանք յուսահատութիւնը որ Պատրիարքաւորանք օր մը իրագործէ առաջնորդական կազմակերպութեան համար փափագուած այն ծրագրերն են, որք եկեղեցիին շահերուն, ժողովրդին հոգեկան պէտքերուն աւելի նպատակաւ կ'աշխատեն:

Բայց ամէն անգամ որ առաջնորդական վերակազմութեան մը խօսքը առաջ կը նետուի պատասխան ալ իբրեւ տուեալ անմիջապէս ետեւէն կը հասնի:

— Գաղտնիքը արդէն փափագները չեն կրնար շուտով իրագործուիլ, կ'ընեն. եւս ալ չկայ, նախ նախկին ներքին շահերը, մէկ խօսքով առաջնորդական շահերը առաջնորդական նորանոր կարողութիւններ կարենալ ընելու համար. աղէկ հացը աղէկ ցորենէն կ'ընէ:

Եւ ասոնք մը ի վեր որ նշանակութիւն ունեցող ժպիտով մը կ'ըսեն:

— Սպասեցէ՛ք, սպասեցէ՛ք, Արմաշի դպրէվանքը պիտի տայ եկեղեցիին ամէն յատկութիւններով օժտուած առաջնորդներ:

Այո՛, մենք ալ կը տեսնենք թէ առաջնորդական յոյսերը Արմաշի վրայ կ'ընդունուած են. «Որդի իմ յիշմանէ կոչեցեց» Բայց մենք քիչ մը վախճու ենք. վասն զի ընդունելով հանդերձ թէ այդ արեւդաները օժտուած ըլլան սրտի ու մտքի ամէն շնորհ — կամ չնազանգելով — յատկութիւններով, բայց է այնպէս կ'ենթադրենք թէ ժողովուրդը մը հոգեկան փորձառութիւնը չունին. ու անկործ հոգի մըն ալ միշտ փորձանք մըն է:

— Փորձառութիւն ալ կ'ունենան, էջէջտարմ, փորձառութիւն ալ կ'ունենան. ածապարելու պէտք չկայ, կամայ կամայ. կը պատասխանեն արմաշեան հովանիները:

Ըսելիք մը չունինք. մենք ալ «Կոտայի կամայ» փորձառութիւններ, միշտ մէկ աստիճան: ու գիտենք նաեւ թէ մարդ մօրմէն իմաստուն չենք. մօրուց ապուշ չեղող իմաստուն, ըլլալու ամէն գիւրդութիւն ունի, բայց դեմքը նաեւ թէ փորձառութիւնը որ իմաստութեան հիմնաքարերէն է, ոչ զատառնուածութեամբ կը սորվուի, ոչ ալ զգրքի մէջ. Կեանքն է որ փորձառութիւն կուտայ: Ո՛ր պիտի ստանան այդ փորձառութիւնը մեր երեւոյթարդ արեւանքները, խեղճ հօտին փորձանքը բերելով: — Ար որ կը ստանան, ուրիշ երկամարդ վարդապետները, կը պատասխանեն:

Մեծ փիլիսոփայ մը ըլլալու անհրաժեշտ պէտք չկայ վաճառելու համար թէ այդ արտասխանին մէջ կը կայանայ բոլոր մեր առաջնորդական տիրութիւնը: Չկայ փորձառական դպրոց ուր երկամարդ վարդապետը իր մարգարէներն ընէ, վարժի առաջնորդական պար-

տաւորութեանց. ասիէ ահա տկար, անվարժ, խաղ հովիւներու գոյութիւնը:

Միւս կողմէ դժբաղդութիւն մը առաջ կուգայ այդ դպրոցին չգոյութեան երկամարդ անգամ մը վերադարձը անցնելէն յետոյ ալ չդիտես թէ ի՞նչ պիտի ընէ. աշխարհի մէջ պէտք է մնայ մինչեւ որ քիչ մը «մեծնայ»: Այնպէս կ'ենանք վարդապետին համար ծրարութեան հանգրտարանէն, եւ վերադարձը որ ալ աչքերը կը գոցէ բայց եւ այնպէս քիչ մը միջոց կը թողու չորս կողմը անխորհրդ տարու: Եւ որովհետեւ «ունակութիւնը երկողորդը նուիրելու կ'ըլլայ» վճռած են մինչեւ անկէ խելացիները, ահա օր մըն ալ երբ կը տեսնենք թէ ալ անշատ մեծ ցած են կը հրաւիրենք զանոնք դաւառ մը երթալ, կը պատասխանեն թէ աչքերն չունեն: Եւ արդարեւ մարդկային բնավորութիւնը լաւ ճանչնալու չէ յուսալու համար որ վարդապետ մը երկար տարիներ զեփեփուեալ եւ անուշաբոյր բուրմէրու կենսակցութիւնը վայելէ չէ յետոյ կրնայ երթալ երգչակի, Արաբիկի դպրոցին, եկեղեցիին, ժողովրդին հոգեկան պէտքերուն հոգեմտ լինդիրներով զբաղիլ:

Բայց ենթադրենք թէ այդ վարդապետները, այն ինչ չենք եւս երթալ, դրկուենք, աչքերն չունենք, թեմ մը առաջնորդի մը ձեռքին տակ առաջնորդութեան վարժուելու, կրնանք կատարել որ աշխատելու, մտածելու ունակութիւնը ստանալէ յետոյ օր մը պիտի անձնատուր ըլլային ծուլական աստիճան:

Մեծ թեմերու մէջ առաջնորդներն ձեռքն ենք զենք երկամարդ վարդապետները գլխաւոր միջոցն է վարժեցնել զանոնք աշխատելու, միակ դպրոցն է անոնց փորձառութիւնը տալու, առանց ժողովրդի վնասի:

Հրատարակեցինք քանի մը օր առաջ թէ իզմիրի առաջնորդը վարդապետ մը կ'աղէկ Ար-Շէհրի համար, հոն 600 տուն հայ կայ եւ առաջնորդը կարող չէ հասնիլ ամենուն: Միայն այդ թեմէն օր յետոյ թեմէն մէկ կը գտնուի: Ուրիշ ընդհարձակ թեմերու առաջնորդները չունին կարողութիւն երկամարդաշխարհներու որք պարտին, այցելելն, քարոզելն, մօտէն տեսնելն ժողովրդին հոգեկան վիճակը, ու միանգամայն առաջնորդին հիւանդութեանը, բացակայութեանը կարենան գործերուն հօսել գիտակցութեամբ:

Յիշենք թէ այս խնդիրը թէ վարդապետն եւ թէ մամուլին մտաւ ժողովրդին առարկայ եղած է միշտ, ու միշտ ալ խօսքին, խորհրդին դուրս չէ յաջողած: Բայց ինչո՞ւ սպասել զեւ երկար ատեն. բոլոր եղած վարդապետները տեղափոխուելու առաջնորդներու ձեռքին ներդրելու: ու տեղ պատրաստուելու որ երբ Արմաշի դպրէվանքէն ունենանք նոր վարդապետները, առանց տարիներով զանոնք սպասելու, ամէն մէկ մէկ մէկ մէկ գաւառ զրկենք, գաւառի առաջնորդներու խնամքին յանձնելով զանոնք կըրթելու եւ դործի վարժեցնելու համար:

ԱՆԳԼԻՍԵԱՆ ՆԱԽԱՆԵՐ

ԱՅՑՄԵՐ Ի ՄԱՆՁՆՍԹԵՐԻ

ԼՈՏՏՈՒՆ, 23 յուլիս

Ամբողջ Լոտտոն ներկայութեան միջոցին կարող մնացած էի հայկական զեմքերէ եւ ազգային եկեղեցիէ: Բայց մեր մօտ ունինք դրացի հայ դպրութեան թիւն մը եւ սիրուն եկեղեցի մը, ուր վերջերս գացած եւ գտնուելու մեծագոյն հրճուանքն եւ ուրախութիւնն:

Առաջին անգամն էր որ Մանչեսթըր կ'այցելէի, այնպէս որ ճամբանքու մասին ծանօթութիւնս յոյսով կը պահէի: Ինքզինքս առաջնորդու համար, Կաթոլիկ եկեղեցի մէջ փողոցին անկիւնը կանգնող ոստիկանի մը մօտեւումով տեղեկութիւն կը խնդրէի եկեղեցիին հետաքրքրութեան մասին: Բաղդադաւոր ոստիկանը ցոյց կուտայ ճամբան, բաւական ձեռք ըլլալով յայտնելով ինչ, Իսկոյն դէպքի աղ կողմ գացող հանրակացոյց մը կը ցատկէի, որ իր նեղ եւ ասորիական ձեւով քիչ մը Բիւրայի հանրակացոյցը կը յիշեցնէ ինձի: Ուշադրութեամբ կը դիտեմ ճամբան երկու կողմերը բարձրացող սեղանաւոր շէնքեր, քրոնք իրենց հակա տեսքով պատկանած կը սփռուի յայտնուելու վրայ: Երկուսուսան ժամանակն է, փողոցին երկու կողմերէ խառն եւ աղմկալից բաղնիքներ մը կ'անցնի անընդհատ: Դեռ ոչ ոք կը ճանչնայ, աչքերս կը պտտեն անոնց մէջ հայ զեմք մը նմանեալ տեղանքով, բայց ի զո՞ւր, ամեն ալ օտար են: Տոմարական կը յայտնէ թէ ուղած փողոցի մօտեւումն է, Դուրս կ'ըլլեմ, չորս կողմս ոստիկան մը կը փնտրուի նորէն ճամբան: Մասին տեղեկութիւն հազնելու, Բարեբաղդաւոր ամէն զլլաւոր փողոցի անկիւն չեն պակար ոստիկաններ եւ ասոնցմէ միայն մօտեւումով միեւնոյն հարցումը կ'ուղղեմ, որ կը պատասխանէ թէ, քիչ մը անդին ճամբան ձախ կողմը գտնուող եկեղեցիներուն երրորդն էր: Կ'անցնիմ առաջին, որուն գոթական զանգակաւորներ եւ արտաքին հակա երեւոյթը կը յայտնեն թէ եկեղեցիական եկեղեցի մըն է: Կուգամ երկրորդի մը, ասիւի փողոցի շէնք մը, որուն դրան վրայ արդէն կը կարգուի Baptist Church տառերն: Ուստի այդ ալ կ'անցնիմ: Բաւական չարժանակէլ վերջ կ'ընթացայ կը հասնիմ երրորդի մը: Բայց հակառակ ակնկալութեանս ինքզինքս կը գտնեմ նախորդներն ոչ ասորի գոթական եկեղեցի մը առջեւ: Վարդան մը չուարած կանգ կ'առնեմ: Կը փորձուիմ եւ դառնալ, պողոտային այդ եզրը անգամ մըն ալ աչքէ անցնելու դիտողութեամբ: Բայց լիակատար վտանգ եւ թէ մինչեւ այդ կէտը ո՛ր եւ չէ չենք կամ եկեղեցի փախցուցած չեմ: Ուստի վարդանի մը յապաղումէ վերջ, անցողի մը կը հարցունեմ, որ կը պատասխանէ թէ հասած էի խնդրած տեղը: Այս պահու թէպէտ ուրախութեամբ լեցուած օտար բերաններէ Armenian Church բառեր լսելով, բայց մինչեւ այդ վարդան հայ եկեղեցի եւ ոչ մէկ նշան տեսնեմ եւ դեռ: Եւստի վարդանի մէջ վերջ ալ պէտք է սակայն անձամբ ստուգել անգամ մը: Եկեղեցիին անկիւնը գտնուող պարտէզին զոյգակը կամացուկ մը կը բախուի, ոտքս անանազան վրայ կը կարծեմ: Խնձուղին ծաղիկներով կ'սփռուի առաջնալ դէպքի եկեղեցիին դուռը, ամէն վայրկեան պատասխանի հանդիպելու վախով ոտքորդած, զի դեռ ինքզինքս օտար անանազան վրայ կը կարծեմ: Խնձուղին ծաղիկ հասած եւ, դրան փողոցի անցող կը մտնի հայերէն գրուածք մը գտնուելու յոյսով: Հոն կ'առնուած թուրքերը վարդանական արագութեամբ կը

թղթաւոր, յետ որոյ կ'ըստուգեն թէ իրօք հասած էի բաղնիքով վայրս:

Մտի ի՞նչ հրճուանք է այն զոր մարդ կը զգայ օտարութեան մէջ, ինքզինքը տեսնելով մայրենի յարկի մը արագան շուքին տակ: Ուրախութեան տաք հոսանք մը կ'ողողէ զիս:

Դուրս կ'ըլլեմ այդ նեղակցեցէն ժամկույնի մը կամ պահպանի մը հանդիպելու ակնկալութեամբ: Բայց մարդկային ձայն կամ հետք չ'ընկարծիր: Այս հանդարտիկ վայրին մէջ: Պարտէզին շուրջ շրջան մը ընել կը փորձուիմ, բայց խնկարծ եկեղեցիին կուշար փողոցի սիրուն շէնք մը կը նշմարեմ, որ առաջնորդարանի զաղափարը կուտայ ինձի: Դրան զանգակը կը զարնեմ ուղեկույ մը անցլիական ոճով, եւ ծառայէն կը ծանօթանամ թէ հայ սուրբին տունն է: Վեր կ'ըլլեմ փողոցի զորդապետ աստիճաններէն եւ անեկանի, ամէն հասնելով թեմէն մը կը գտնեմ գրաս: Իսկոյն անեկանի մէկ խորագոյն անկիւնէն «come in», Դեռ մտնելու հրաւերը կը լսեմ: Յուզումս դադարէ եւ այլեւս Բաւական փողոցի սիրուն անեկանի մը մէջ եմ: Վարդան մը չորս կողմս նայուածք մը նետելէ վերջ, աչքերս իսկոյն ձայնի եկած կողմը կը յայտնեմ: Պատահանին ամէն գրեթէ եւ թղթերու զեղ մը բարձրացած է, բայց դուռը մատուցողին միջոցով կ'արդիւն զիս իրերը յապակ տեսնելէ: Աւելի իր մօտեւում, եւ այս գրեթէ ամբողջ մէջ սպիտակ սիրուն գլուխ մը կը տեսնեմ: Ալ միջոցորտը ընտանի է ինչ կարծես: Իր ձեռքը կը համարուիմ եւ կարծ խօսքով ինքզինքս ներկայացնելէ վերջ կը բացարձակ իրենց այցելութեանս նպատակը: Իմ այս յանկարծական այցք քիչ մը խռոված ըլլալու է հայր սուրբ իր օտար աշխատութեան: Սակայն փոքր լուսաւոր ձայնի եւ բարեհամար զեմքին վրայ կը կարգաւ ներդաշնանութեան եւ բարութեան գերազանց արտայայտութիւն մը: Հայր սուրբը լաւ կը ճանչնայ ուսանողի մը հրճուանքն եւ ճգնաժամները: Ուստի իր ծնողական հոգածութեամբ որպիսութեանս տեղեկանալէ վերջ չըլլալար իր բարի խորհուրդն տալ ինձ անկեղծ եւ հաւատարմութեան նպատակին իրագործման, եւ չնդելու երբեք ուղղութեան եւ պարկեշտութեան ճամբէն: Բաւական չառ ձեռնորդ մտի հայր սուրբին անկիւն քան քառորդ մը: Կրկին իր ձեռքը կը համարուիմ, եւ կը մեկնիմ տանելով հետս իր հայրական օրհնութիւնները:

Հարկ չեմ տեսնել մի առ մի նկարագրել Մանչեսթրի կանաչ, բայց պէտք է ըսեմ թէ երբ զարաթեան ներկայութեան միջոցին կատարուեալ յազնեցած զգացի ինքզինքս եկեղեցի եւ ազգային կարօտութեան, որոց որքան նուիրական ըլլալն մարդ օտարութեան մէջ կըրնայ զբաղուի միայն: Տարակույս մի ունենար, թէ այն երկրակից արարածը, զոր թու երկրիդ մէջ հաւատարմութիւնը, այսպիսի վայր մը պիտի փառնա: Եւ այն եկեղեցիին որուն վերին թիւթեւ աչքով կը նային զուգէ, օտարութեան մէջ լաւ պիտի ճանչնայ աւերածութեան մէջ լաւ պիտի ճանչնայ: Դիտելով ընկերով եւ եկեղեցիի յարգը:

ԹՈՎԱՍՏՓ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԱՆԻ, Ամանակալ ինքնիշխան, Բ. Մառ, Մախու ապրանք: — Գին 50 փողոյ: — Կեդրոնատեղին է Վ. Գ. Զարդարեան գրասենյակը թղթաւոր, թիւ 12: Կը գտնուի նաեւ ամէն գրականութիւնը:

Մուտքով լոյս կը տեսնէ գործին Գ. մարտ, էրէյ-Կնէ:

ԷՆԿԻՐԻԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՈՒՋԻՒ

«Ճշգրտելի Մեհաբեկն անուն դատարան լըբաբերն մէջ կը կարգաւոր հետեւեալը»:

Ստորեւ կը հրատարակենք անփոփոխ պարունակութիւնն այն վճարագրին որ Էնկերի վերաբնիկ ատենին պատժական ճիւղին կողմէ տրուելով, այս անգամ Պոլսի վճարակ ատենին վաւերացուեցաւ: Էնկերի ամբաստանի ատենին (Նյէթը իթմաթէ) պատրաստած եւ մատուցած վեց կտոր ամբաստանագրերուն պատժականութեանը նայելով, ստորեւ անունին գրուած անձինք ամբաստանուած են իբրեւ մասնակցող հետեւեալ ոճիւրններուն:

1308 տարւոյ դեկտեմբեր 25 ուրբաթ զիշերուան մէջ տոյն ամբաստանագրերը կենարաւ, Տէվրու, Սողուտ, Զորու, Մարգուան, Թեհա, Աղիդէ, Բեմէք գաւառներու եւ նաեւ Երկր գաւառներու եւ զիշերու մզկիթներուն գոնեւրու եւ այլ տեղերու վրայ փակցուած ստայող յատարարութիւնները իրենք պատրաստած եւ հրատարակած են:

Այս միջոցով իրենց նպատակն էր Օսմանեան հողին վրայ քնակող հայերը զորքով որ զենք անունով յեղափոխութիւն հանեն Կայսրութեան եւ Կառավարութեան դէմ, եւ գործադրու համար իրենց այս նպատակը, միաբանած են որ իրենց չըլլանք ինչ զանազան անձեր թալլել, կողպածել, անոնց վրայ յարձակել, առաջակութիւն ընել, թղթաւորներու վրայ բռնանալ եւ սպաննութիւններ գործել, եւ իրենց այս նպատակը հարստահարութիւններ, առաջակութիւններ, մարդապաշտութիւններ ըրած են: Սորն ոճիւրներով ամբաստանուած անձինք հետեւեալներն են:

Պոլսեցի Անտոն Ռիտուրի: Կենարացի Փափաղեան Բերդիւք, Ճէպիտիլիքեան Յակոբ, Դարա Բարսեղ օղլու Դանիէլ, Նայախան Դիրգոր, Տիրօղ օղլու Յովհաննէս, Ճէպիտիլիքեան Բուրքէն, Արաճաճեան Կարապետ, Տէօքմէ-ճեան Բարսեղ, Տ. Դանիէլ քառասուն, Օսան օղլու: Մուսայ Մամա, Դարա քեանեան օղլու Յովհաննէս, Բեթման օղլու: Կարօ, Դարացի գաւառու Շաւարշ, Զոմաղեան Յակոբ, Փառտարան Արոյն, Թիփիլ Սիմոն օղլու Արթիւր, Յակոբ Պաշեան, Կերոսեան Կարապետ, Ճիվանեան Մարտիրոս, Դարա օղլու Աւետիս, Պոլսեան Սեփիան, Սեփիան Զահի օղլու Փանոս, Ալի Բարսեղ օղլու Կիւլպէնկ, Կեղիլ Թորոս օղլու Միհրան, Պետրոս օղլու Միսաք, Արզման օղլու Յովհաննէս:

Տէվրուի Սուրբիկ կիւր, Տարնուղ օղլու Գաբրիէլ, Միւսի օղլու Արշակ, Զարաթեան Դիրգոր, Բեկ Արթիւր օղլու Կարապետ, Տոյի օղլու Ասաք, Պիլիքեղ օղլու Ճիվան:

Մարգուանցի Թաւաղեան Կարապետ, Դաւաթեան Յովհաննէս, Օղլուքեան Նաւատուր, Ուղլու օղլու Գալուս, Միւսիլ օղլու Սեդիկ, Նաւատեան Նաւատուր, Փափաղեան Միկայիլ, Դաւաղեղ օղլու Արթիւր, Ասիլ օղլու Զարաթ, Վարդապետ օղլու Միհրան, Տոյանեան Յակոբ, Կիւրեղի Թորոս, Սեփիան Զահի օղլու Մարտիրոս, Պիլիքեան Յակոբ:

Սողուտցի Զարաթեան Մոյս, Բեթմանեան Միսաք, Դարա Կարապետ, Բեթմանեան Միհրան, Աթէլ օղլու Միքէ, Մանաթեան Դիրգոր, Աթէ Միհրան, Բեթման օղլու Զարաթեան:

Զորուցի Զարաթեան, Թիւ օղլու Պետրոս, Ճիվան օղլու Մարալ:

Այս անձերու վերաբերեալ բաղմամբ ամբաստանագրերն են 30 ապրիլ 309 ինկերի պատժական դատարանին մատուցուելով, տեսնուեցաւ թէ միեւնոյն ոճիւր բաղմամբ անձերու կը վերաբերին, ըստ դատարանական օրինագրերի տրամադրութեան, որոշուեցաւ միացնել

